

ΠΗΓΗ 1

Το κίνημα του Μαρτίου 1935

Σε λόγο του στα Χανιά (20 Ιανουαρίου του 1935), ο Βενιζέλος διατύπωσε την ακόλουθη προειδοποίηση: «Εάν οι κυβερνώντες την Ελλάδα εξακολουθούν να πιστεύουν όπως κηρύπτουν ότι είναι καθεστώς, το οποίον δεν επιτρέπεται ν' ανατραπή δια συνταγματικών μέσων, η βιαία ανατροπή των θ' αποβή μοιραία ανάγκη και τότε ο στρατηγός Πλαστήρας θ' αναγνωρισθ' από όλους ως μαιραϊός εκδικητής. Γνωρίζω ότι πλείστοι εκ των ανηκόντων εις τα κόμματα του εθνικού συνασπισμού (βενιζελικά κόμματα) πιστεύουν ότι η μέχρι τούδε πορεία των κυβερνώντων κατέστησε μαιραϊαν ήδη ανάγκην την παρέμβασιν του στρατηγού Πλαστήρα. Αλλ' εγώ εξακολουθώ να ελπίζω, μολονότι η ελπίς μου αποβαίνει καθημέραν ισχνότερα, ότι η ανάγκη εκδικητού ημπορεί ακόμη ν' αποφευχθή». Η «Καθημερινή» απάντησε και πάλι (31 Ιανουαρίου) με προσωπική επίθεση κατά του Βενιζέλου. Η προκλητικότητα του Τύπου ασφαλώς δε συνέβαλε στην αποφυγή του κινήματος.

Την ίδια εποχή (13 Ιανουαρίου) πραγματοποιήθηκε μνημόσυνο για το βασιλιά Κωνσταντίνο και φιλομοναρχική διαδήλωση υπέρ του Γεωργίου Β' στην Αθήνα, ενώ ανάλογη φιλομοναρχική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε και στη Θεσσαλονίκη τον επόμενο μήνα (24 Φεβρουαρίου). Οι δημοκρατικοί απάντησαν με την αναγγελία δικού τους συλλαλητηρίου, αλλά η κυβέρνηση απαγόρευσε παρόμοιες εκδηλώσεις και ο πρωθυπουργός Τσαλδάρης έκανε την ακόλουθη δήλωση: «Παρ' ότι είμαι βέβαιος ότι τους περὶ των κινδύνων της Δημοκρατίας θρύλους δεν πιστεύουν ουδ' αυτοὶ οι οποίοι τους διασπείρουν, νομίζω ότι η περὶ τας οργανώσεις των Βασιλοφρόνων κίνησις δεν είναι φρόνιμον να συναντᾷ την αδιαφορίαν των Αρχών, αν ὅχι δι' ἄλλο τι δια να μη διδεται λαβὴ εις παρεξηγήσεις επιζημίας δια την Κυβέρνησιν και την ησυχίαν της χώρας. Τηλεγραφικῶς διέταξα ν' απαγορευθῇ το αναγγελθέν συλλαλητήριον των Δημοκρατικῶν της Θεσσαλονίκης: Του πολυέμματος φύλακες δεν είναι δυνατόν να είναι οι δρόμοι εφ' ὅσον υπάρχουν προς τούτο η Κυβέρνησις και αι αρχαί. Διέταξα ὅμως να μη επιτραποῦν εις το μέλλον και των Βασιλοφρόνων αι εκδηλώσεις, εἴτε υπό τύπον εορτασμοῦ, εἴτε υπό τύπον Μνημοσύνων γίνονται. Είναι καιρός νομίζω να ησυχάσωμεν. Και προς τούτο πάσα αυστηρότης είναι συγχωρητή και επιβεβλημένη» («Καθημερινή», 1 Μαρτίου 1935).

Οι φιλομοναρχικές εκδηλώσεις αποτελούσαν πρόκληση ὅχι ὅμως και απειλή κατὰ του πολιτεύματος, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Δεν ήταν ὅμως τυχαίες ἀλλὰ σύμπτωμα μιας καταστάσεως που ευνοούσε την αναζωπύρωση των παλαιῶν παθῶν και την οποία η κυβέρνηση, μολονότι δεν ενθάρρυνε, δεν ήταν σε θέση να ελέγξει για λόγους εγγενείς. Το Λαϊκὸν κόμμα που κυβερνοῦσε τη χώρα εἶχε, βέβαια, αναγνωρίσει το υπάρχον πολίτευμα, κάνοντας την ἀνάγκη φιλοτιμία, παρέμεινε ὅμως ο φυσικὸς διάδοχος των παλαιῶν βασιλικῶν, στις ψήφους των οποίων κυρίως βασιζόταν. ...

Ένα ἀπὸ τα ἔμμεσα αίτια του κινήματος ήταν ἀσφαλῶς ο ἀντίκτυπος που εἶχε στο Βενιζέλο η ἀπόπειρα κατὰ της ζωῆς του τον Ιούνιο του 1933. Πέρα ἀπὸ την εὐλογη ἀνανάκτησή του για την ἴδια την ἀπόπειρα, στην οποία ἐνέχονταν στελέχη της κυβερνήσεως και των σωμάτων ασφαλείας, ο Βενιζέλος φάνηκε να χάνει την αυτοκυριαρχία του και να παρασύρεται σε ατυχεῖς αποφάσεις. Θα πρέπει ἐπίσης να προστεθῇ ὅτι πέρα ἀπὸ την ἀπόπειρα και τον ἀντίκτυπό της, το πρόβλημα του Βενιζέλου ήταν ουσιαστικά η νοσηρότητα ενός μεγάλου ἀνδρα ο οποίος θεωρεῖ τον εαυτὸν του ἀπαραίτητο και ἀναντικατάστατο. Εἶχε προσφέρει τόσα πολλὰ στη χώρα και εἶχε συνδέσει τόσο στενὰ το ὄνομά του με τις τύχες της για τόσο μεγάλο διάστημα, ὥστε να θεωρεῖ ὅτι η χώρα εἶχε ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ τις υπηρεσίες του, πράγμα το οποίο μπορούσε να τον οδηγήσει σε ἀντιδημοκρατικές και ἀντισυνταγματικές ἐνέργειες ἀκόμη και στην ἐγκαθίδρυση δικτατορίας.

Το βασικότερο αίτιο της οργανώσεως του κινήματος υπήρξε η σταδιακή αποστέρωση των ερεισμάτων της βενιζελικής παρατάξεως στις ένοπλες δυνάμεις. Μια από τις πρώτες ενέργειες της κυβερνήσεως, μετά την καταστολή του κινήματος της 6ης Μαρτίου 1933, ήταν η απόταξη μεγάλου αριθμού ανώτατων αξιωματικών συνεργατών του Πλαστήρα. ...

Ι.Ε.Ε., τόμ. ΙΕ', σσ. 358-360

ΠΗΓΗ 2

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος από την Κρήτη, διεκτραγωδεί την πορεία της Ελλάδας προς την παλινόρθωση και προτρέπει τους φίλους του αξιωματικούς να οργανώσουν κίνημα.

Χαλέππα τη 19η Φεβρουαρίου 1935.

Στρατηγέ μου

Από ότι γίνεται εις τον Στρατόν, δεν ημπορείτε να αμφιβάλλετε ότι η Μεγάλη Ελλάς, εκείνη που εδημιουργήσαμεν δια των αγώνων των ετών 1910-1920 και η οποία περιεσώθη μετά την Μικρασιατικήν καταστροφήν, θα διαλυθή προ της παρελεύσεως όχι πολλών ετών. Αρκεί να σκεφθήτε εις ποίαν θέσιν εφθάσαμεν εντός μιας διετίας, ώστε να δεχώμεθα σήμερον ραπίσματα απο τήν Αλβανίαν και να μη τολμώμεν να ζητήσωμεν ικανοποίησιν ή τουλάχιστον να διαμαρτυρηθώμεν διότι Βούλγαροι στρατιώται εισήλθον εις το έδαφος μας εις βάθος 5 χιλιομέτρων και ήσκησαν εντός αυτού πράξεις κυριαρχίας.

Γνωρίζετε ότι από έτους περίπου είχα συστήσει την οργάνωσιν των δημοκρατικών αξιωματικών εις τρόπον ώστε, όταν θα ευρισκόμεθα ενώπιον αποπείρας παλινόρθωσεως ή επιβολής δικτατορίας, Κονδύλη ή Μεταξά, να είμεθα εις θέσιν να αμυνθώμεν. Αλλ' έκτοτε η κατάστασις μετεβλήθη ουσιωδώς. Η ανοσία αλλοίωσις της Επτετηρίδος κινδυνεύει να συντρίψη οριστικώς την ψυχήν του Στρατού. Μανθάνω δε συγχρόνως ότι μετά την απομάκρυσιν του Θ.Μανέττα απο το Β' Σώμα Στρατού, η πλειοψηφία του Ανωτάτου Στρατιωτικού Συμβουλίου ευρίσκεται εις την διάθεσιν της κυβερνήσεως. Επομένως καμμία δεν υπάρχει πλέον εγγύησις κατά της περαιτέρω αποδημοκρατικοποιήσεως του Στρατού. Ενώ, εξ' άλλου η κίνησις δια την παλινόρθωσιν δεν αποκρύπτεται, κηρύπτει ο κυβερνητικός Τύπος ότι η σημερινή κυβέρνησις είναι καθεστώς, το οποίον δεν ημπορεί να ανατραπή δια συνταγματικών μεθόδων. Υπό τοιούτους όρους θα διέπραπτεν έγκλημα κατά της χώρας ο δημοκρατικός κόσμος, εάν ανέμενε μακαρίως να εκλέξη την ώραν της επιθέσεως ο μοναρχισμός δια να αποφασίση να αμυνθή. Θα ήτο τότε πιθανώς πολύ αργά.

Επιστολή του Ελευθερίου Βενιζέλου προς τον αντιστράτηγο Αλ. Οθωναίο.

Αναφέρεται στο βιβλίο του Κ. Καλλιγά, 1η Μαρτίου 1935, σ. 134-136.

ΠΗΓΗ 3

Βενιζελικοί αξιωματικοί διοργάνωσαν, υπό την ενθάρρυνση του Βενιζέλου, κίνημα που εκδηλώθηκε την 1η Μαρτίου 1935. Ουσιαστικό κίνητρο των κινηματιών υπήρξε η «αποτελεσματική» προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος, που απειλούνταν, κατά τις εκτιμήσεις τους, από την κυβέρνηση Τσαλδάρη και τους εν γένει αντιβενιζελικούς. Στο μεταξύ όμως είχαν συσσωρευτεί και νέοι λόγοι έντασης ανάμεσα στους κυρίαρχους διεκδικητές της εξουσίας (πέραν του πραξικοπήματος Πλαστήρα το 1933 και της απόπειρας κατά του Βενιζέλου), φορτίζοντας έντονα πάλι το πολιτικό κλίμα, όπως η διάσταση στο Βαλκανικό σύμφωνο, η ανακίνηση του θέματος της στρατιωτικής επετηρίδας και ο εκλογικός νόμος.

Το κίνημα της 1ης Μαρτίου, με ιδεολογικό προπέτασμα, είχε αποφασιστεί από τον Βενιζέλο και τους συνεργάτες του με προσωπικά κατά βάση ελατήρια. Η έλλειψη αρχηγού όμως και προπαγανδιστικής προπαρασκευής, εφόσον δεν είχε μεσολαβήσει καμία προεργασία να πειστεί η καινή γνώμη για το μέγεθος της απειλής του δημοκρατικού πολιτεύματος, συντέλεσαν τελικά στην αποτυχία του κινήματος, παρά την ανάληψη την ύστατη στιγμή της αρχηγίας από τον ίδιο τον Βενιζέλο¹⁷.

Παύλος Πετρίδης, Το «βενιζελικό» κίνημα, της 1ης Μαρτίου 1935 και η ανακίνηση του καθεστωτική, σσ.181-182.

Λαμβάνοντας υπόψη σας το κείμενο του βιβλίου σας και το περιεχόμενο των παραθεμάτων:

α) Να περιγράψετε την πολιτική ατμόσφαιρα που εξέθρεψε το αποτυχόν κίνημα του 1935.

β) Να παρουσιάσετε τους λόγους, τους οποίους ο ίδιος ο Βενιζέλος επικαλείτο και που καθιστούσαν αναγκαίο το κίνημα και να αποτιμήσετε, όσον είναι δυνατόν, την ισχύ τους.

γ) Να προσθέσετε στους λόγους, που ο Βενιζέλος επικαλείται, κι άλλους πιθανούς με βάση τα παραθέματα.